

RECENZIÓ NAGYNÉ DR. KLUJBER MÁRTA „(MOZGÁS)TERÁPIÁS KÖRKÉP AZ ISKOLAÉRETTSÉG KAPCSÁN” CÍMŰ KÖNYVÉRŐL

A recenzió szerzője:

Erdei Róbert (PhD)
Tokaj-Hegyalja Egyetem, Comenius Intézet
(Magyarország)

Lektor:

Mező Katalin (PhD)
Debreceni Egyetem (Magyarország)

A szerző e-mail címe:
erdei.robort@unithe.hu

Erdei Róbert (2022): Recenzió Nagyné Dr. Klujber Márta „(Mozgás)Terápiás körkép az iskolaérettség kapcsán” című könyvéről. *Különleges Bánásmód*, 8. (2). 131- 135. DOI [10.18458/KB.2022.2.131](https://doi.org/10.18458/KB.2022.2.131)

A recenzió alapjául szolgáló mű bibliográfiája:

Nagyné Klujber Márta (2021): (Mozgás)Terápiás körkép az iskolaérettség kapcsán. Líceum Kiadó, Eger.
ISBN 978-963-496-219-9

Kulcsszavak: gyógypedagógia, (mozgás)terápia, iskolaérettség

Diszciplína: gyógypedagógia

Az ismertetett könyv 2021-ben jelent meg, a Líceum Kiadó (Eger) gondozásában. A szerző egyetemi oktató munkája mellett gyakorló gyógypedagógusként is szerzett tapasztalatokat, így elmondhatjuk, nem kizárólag elméleti szempontból ismeri a feldolgozott kérdéskörök jelentőségét és az ezzel

kapcsolatos nehézségeket. Eddigi szakmai munkásságában fontos szerepet kapott az iskolakezdés időszaka, az ezzel kapcsolatos diagnosztikus tevékenység, az óvodából iskolába történő átmenet segítése. Ezirányú elkötelezettségét publikációs tevékenysége, konferencialőadásai is bizonyítják.

Az iskolára való megfelelő felkészültség elérésének támogatása pedig átvezet a könyv -ezzel együtt pedig a szerző szakmai munkásságának- másik sarokpontjához, a különböző mozgásfejlesztő terápiás lehetőségek bemutatásához, hatékonyságuk vizsgálatához, illetve hozzájárulásukhoz a tanulási készségek fejlődéséhez, végső soron pedig a hatékony iskolai beváláshoz, az eredményes tanulási út eléréséhez.

Noha a mozgásfejlődés minőségének és a tanulási folyamatok eredményességének összefüggése aligha tekinthető radikálisan új felismerésnek, a szerző mégis képes az eddigi ismeretek összegző áttekintését meghaladóan új, eddig kevésbé vizsgált kontextusba is helyezni a kérdést. A könyve első fő fejezete, amely a mozgás szerepének jelentőségét mutatja be a tanulási képességek fejlődésében, leginkább összegző, az eddigi kutatási eredményeket rendszerbe foglaló része a műnek. A szerző kitér a mozgás jelentőségének bemutatására a gyermek fejlődésmenetében, ismerteti kapcsolatát a megismerő funkciók fejlődésével is. Ezután szűkítve a témát, a mozgásfejlődés és a tanulási zavarok összefüggéseit veszi górcső alá, majd az iskolai tanulás eredményességéhez kapcsoltn ír a mozgásos készségek fejlettségéről. Ez az elméleti jellegű áttekintés gazdag, sokrétű, számos releváns irodalomra épül. Feldolgozza olyan, hazai és külföldi szerzők gondolatait, akik nehezen lennének megkerülhetők a témában, így örömmel olvastam utalásokat Gyarmathy Évára, P. Balogh Katalinra, Lakatos Katalinra és számos más, a téma szempontjából jelentős szerzőre. Az összefoglaló szakasz érzékelteti Nagyné Klujber Márta alapos, analitikus gondolkodásmódját, a mozgásfejlődéssel, illetve a mozgás és tanulás összefüggéseivel kapcsolatos széles körű ismereteit.

A második fő fejezetben rátér a különböző mozgásterápiás eljárások áttekintésére. Ebben a szakaszban nagyon szépen tetten érhető a szerző gyógypedagógusi szemléletmódja, a hivatkozások

jelentős része gyógypedagógus szakemberek munkáira utal. Ezzel együtt nem feledkeznek meg arról sem, hogy a gyógypedagógia milyen kapcsolódási pontokkal rendelkezik, így említést tesz az orvostudománnyal vagy a pszichológiával rokon vonatkozásokról is. Ebben a szakaszban már megjelenik a pedagógiai szakszolgálat, mint ellátó intézmény, például a diagnosztikus feladatok kapcsán. A szerző az eljárások ismertetésében nem veszik el a részletekben, hiszen a rendelkezésre álló (mozgás)-terápiás spektrum bemutatása önálló kötet témája is lehetne. Helyesen érzékelteti a terápiás kínálat bővülését, rámutat azonban arra is, hogy nem minden eljárás tekinthető kellően megalapozott, tudományos bizonyítékokkal alátámasztott fejlesztési lehetőségnek. Egy fontos félmondat („... emellett üzleti vállalkozás is”) jól illusztrálja azt a fajta problémakört, amelyet a terápiás kínálat bővülése magával hozott. A terápiás lehetőségek bemutatásában kiemelt szerepet kap a perceptuomotoros alapvetésű módszerek említése, amelyek közös célkitűzése, hogy az észlelés és mozgás fejlesztésén keresztül támogassák a tanulási folyamat eredményességét. Ezen túl a verbális és nonverbális pszichológiai jellegű terápiás tevékenységekre, a beszédfejlesztő, logopédiai jellegű módszerekre, a játékterápiára, s más terápiás formákra is figyelmet fordít. Fontos, hogy a hazai kínálat bővülését és áttekintését követően megpróbálja kontextusba helyezni mindazokat a megközelítéseket, amelyeknek kapcsolódási pontjaik vannak nemzetközi eljárásokkal, perspektívákkal. Itt talán lehetett volna kissé célirányosabban rendszerezni az áttekintett metódusokat, hiszen több olyan módszer is megemlítésre kerül (Pető-féle konduktív pedagógia, Dévény Anna gyógytornája vagy a Katona-féle neurorehabilitáció), amelyek kifejezetten magyar „fejlesztések”, a nemzetközi alapjaikról azonban nem sok derül ki a szövegből. Mindezzel együtt, megemlítésük természetesen helyes és fontos, hiszen olyan alapvető eljárásokról van szó,

amelyeknek mindenképpen helye van egy ilyen jellegű ismertetésben.

A mozgásterápiák fogalmi megközelítéseinek feldolgozása zárja ezt a fejezetet, amelyben a szerző szintén egy fontos és igencsak problematikus pontra is felhívja a figyelmet. Ez nem más, mint a különböző terápiás ellátások egymáshoz való kapcsolata és a metódusok használatához szükséges kompetenciák mibenléte. Az eljárások közötti eligazodást az sem igazán segíti, hogy számos, különböző végzettségű, illetve különböző ágazatban tevékenykedő szakember és az általuk végzett tevékenység egyaránt illethető „mozgásterapeuta”, illetve „mozgásterápia” megjelölésekkel, ugyanakkor ezek a lehetőségek egymástól nagyon eltérő mechanizmusokkal működhetnek és jelleg, valamint súlyosság szerint jelentősen különböző problémák spektrumát fedik le. A szerző explicit módon ugyan nem mondja ki, de utal arra, hogy a különböző módszerek, irányzatok és ágazatok közötti eligazodás nem csak a laikusok, hanem akár a szakemberek számára is nehézkes lehet.

A könyv következő fejezete a koragyermek-kori intervencióban végzett mozgásterápiás tevékenységre fókuszál. Ennek az időszaknak a kiemelt szerepére az utóbbi időben nagyobb hangsúly került a korábbiakkal összehasonlítva, hiszen ismeretes, hogy a korai életkorban történő beavatkozások jelentős szerephez jutnak a különböző, rendszerint a fejlődő idegrendszert érintő károsodások, zavarok korrekciójában. A szerző is rámutat arra, hogy a korai életkorban történő megfelelő diagnosztikus tevékenység, tehát a gyermek problémáinak, eltérő fejlődésmenetének alapos és szakszerű felmérése, valamint az erre alapozott terápiás beavatkozások kulcsfontosságúak lehetnek a fejlődésmenetben. Szakszolgálatban dolgozó szakemberként is pontosan látom, hogy a korai intervenció milyen fontos eleme a szülőkkel való megfelelő együttműködés, bevonásuk a gyermek fejlesztésébe. Erre Nagyné

Klujber Márta is rámutat, s ennek a jelentőségét nem lehet eléggé hangoztatni. A szerző bemutatja a koragyermek-kori intervenció ellátórendszerét, amely nem kizárólag a köznevelés intézményhálózatára korlátozódik, hiszen a szociális szféra és az egészségügy szintén fontos szerepet játszanak benne. A köznevelési törvény fogalomhasználatára építve a korai intervenció célcsoportjaként a kiemelt figyelmet igénylő gyermekeket jelöli meg, életkor szempontjából pedig az iskoláskor előtti időszakot felölelő periódus a releváns. Ez a fajta meghatározás nagyon sokféle, eltérő fejlettségi szintű, különböző jellegű és súlyosságú problémával érintett és különböző ellátásokra szoruló gyermeket foglal magába.

A szerző érzékelteti, hogy a mozgásterápiában részesülő, korai intervencióban részt vevő gyermekek pontos létszámának meghatározása sem egyszerű feladat. Becslése szerint 11 ezer fő körüli azoknak a létszáma, akik fejlesztő nevelésben, bölcsődei ellátás keretén belül korai fejlesztésben vagy óvodában sajátos nevelési igényűként valamilyen ellátásban részesülnek, ehhez azonban fontos hozzátennünk azt is, hogy a pedagógiai szakszolgálatok által nyújtott gyógypedagógiai tanácsadás, korai fejlesztés és gondozás szakfeladatban ellátott gyermekek köre ennél szélesebb is lehet.

A következő alfejezetekben a koragyermek-kori intervenció hazai történeti fejlődését, illetve az ellátórendszerben tapasztalt nehézségeket vázolja a szerző. Ez utóbbiak között az információk hiánya, az intézmények közötti átjárhatóság, a szakmai protokollok hiányosságai, illetve a szakemberellátottság kérdései is szerepelnek. Utóbbi minden olyan szakember számára meglehetősen fájdalmas pont, aki bármilyen módon is kapcsolatba kerül ezzel a kérdéskörrel. A szakemberek létszáma is fontos kérdés, de az általuk bírt speciális, életkor- és módszerspecifikus végzettségek megléte vagy hiánya sem elhanyagolható. A könyv szerzője kitér

ezeknek a kérdéseknek a megvitatására is. Ezzel kapcsolatban talán annyi megjegyzés tehető, hogy a szerző által hivatkozott 2009-2011 körüli adatok talán azóta javulhattak, arról nem is beszélve, hogy a koragyermekkori intervenció kiemelt jelen-tőségű ágazattá nyilvánítása is ezt követően következett be. Így a különböző terápiás meg-közelítések alkalmazása a koragyermekkori intervencióban is némiképp változhatott az eltelt évek fényében.

A szerző ezen túl bemutatja azokat a leggyakoribb célcsoportokat, akiknél a korai fejlesztésben, koragyermekkori intervencióban leginkább szükségesnek mutatkozik a mozgásterápiás módszerek alkalmazása, amely gyakran a szenzoros integrációs eljárásokkal összekapcsolódva jelennek meg.

A könyv következő fő fejezete a pedagógiai szakszolgálatok rendszerét, felépítését és működését mutatja be, különös tekintettel a koragyermekkori intervencióban betöltött szerepükre. A pedagógiai szakszolgálatok szerepe az iskoláskor előtti életszakasz támogatásában igencsak jelentős, amint erre a szerző is rámutat, a szakfeladatok többsége ebben az életkorban is elérhető, releváns. A könyv nem kizárólag az ellátás típusait ismerteti, hanem az ellátási folyamat modelljét is bemutatja, amely hasznos lehet az igénybe vevők számára. A mozgásfejlesztő eljárások szerepét is részletezi a szakszolgálati tevékenységekben. A mozgásfejlesztés lehetőségeinek hozzáférhetősége a pedagógiai szakszolgálatokban megemlítésre kerül, de később ez még fontos szerephez jut a könyvben. További fontos szempontot jelent a mozgásfejlettség szintjének, a mozgásállapotnak a felmérése is. A szerző kiemeli, hogy ennek a diagnosztikája kiemelt jelentőségű a pedagógiai szakszolgálatok tevékenységeinek spektrumában, amely így képes jelezni a mozgásterápiás ellátások iránti szükségletet is.

A szerző komoly kutatómunkát folytatott, amely a mozgásterápiás lehetőségekre vonatkozó igényeket és a pedagógiai szakszolgálatokban való

hozzáférhetőséget mutatja be. A vizsgálat eredményei feldolgozásába beleszővi a szerző az iskolaérettségi vizsgálatokkal kapcsolatos kutatásának eredményeit is. A mozgásterápiás igények megállapításához H-ves megyei adatokat használt fel a szerző, amelynek alapját a 2016/17-es tanév iskolaérettségi vizsgálatának anyaga jelentette. A „Vizsgálóeljárás az iskolai felkészültség megítélésében” és az MSSST szűrőteszt mozgásfejlettségre vonatkozó adatai megjelentek a statisztikai elemzésben. A Heves megyei adatok 291 gyermek iskolaérettségi vizsgálatára alapozottak. A gyermekek teljesítményét a szerző összevetette a sztenderd minta adataival, amiből jól látható, hogy a kutatási mintájában szereplők teljesítménye lényegesen elmarad a sztenderdtől. Ez aligha kizárólag Heves megyei sajátosság – a Borsod-Abaúj-Zemplén megyei tapasztalataink is inkább hasonlítanak a szerző Heves megyei eredményeihez.

A szerző bemutatja a mozgásfejlettség összefüggéseit más képességterületekkel, illetve arra is kitér, hogy a motoros készségek meglehetősen sokrétű képességterületeket foglalnak magukba. Ezekre a részterületekre vonatkozóan is bemutat adatokat, különböző életkori övezetek szerinti bontásban. Érdekes eredményeket hoz az MSSST szűrések mozgásfejlettségre vonatkozó adatainak és az iskolaérettségi vizsgálatok hasonló eredményeinek összevetése is. A mintába bekerült gyermekek teljesítményét kutatási hipotézisek alapján is vizsgálatnak veti alá a szerző, illetve a vizsgálatkérések pedagógiai jellemzésének adataival is összehasonlítja őket.

A gyermekek viszonylag nagy arányban kaptak további fejlesztésre vonatkozó javaslatot, azonban ezek között alig néhány esetben fordult elő specifikusan mozgásfejlettségre utaló javaslat. A szerző ugyan tesz egy olyan kitélt a fejlesztő foglalkozásra javaslatot kapott gyermekek esetében, hogy „része lehet a gyermekek igényeihez igazodva

a mozgásos készségek fejlesztése is.” A különböző mozgás-terápiás eljárások jelentős részben igazodnak a Heves megyei szakszolgálati intézmények kínálatához, mindössze két olyan eset fordul elő az adatok között, amikor a javasolt terápia biztosítására az adott tagintézményben nincsen lehetőség.

Az országos szintű adatgyűjtés a pedagógiai szakszolgálatok 17%-át foglalja magába. Fontos eleme a könyvnek, hogy a pedagógiai szakszolgálatok létszámadatait is bemutatja. Az ilyen intézményekben dolgozó pedagógusok sajnos pontosan tudjuk, mennyire nagy gondot jelent sok helyen a szakember-ellátottság hiányos volta. Az adatok azt is elárulják, mennyire „fejnehéz” a pedagógiai szakszolgálatok szempontjából is az országban a szakemberek eloszlása, hiszen Budapesten mutatkozik egyedül olyan adat, amely szerint a jogszabályilag meghatározott minimális létszámot meghaladja a szakszolgálatokban foglalkoztatott szakemberek száma. Minden más helyen ez kisebb-nagyobb mértékben, de elmarad. Ezt sajnos fontos látnunk, fontos, hogy a szakmai közösségen túl láthatóvá váljon ez az információ a szélesebb közönséghez is. A kevés szakember óhatatlanul befolyással lehet a nyújtott szolgáltatások mennyiségére és minőségére is. A mozgásterápiás képzettséggel rendelkező szakemberek száma is általában alacsony, a legtöbb, a vizsgálatban részt vevő tagintézmény 1-5 ilyen képzettségű pedagógussal rendelkezik. A kapott

eredmények érdekessége, illetve a korábbi felvetések alátámasztása, hogy a viszonylag kevés számú szakember viszonylag sokféle terápiás módszerben jártas. Az adatok érdekes képet mutatnak, de -amint arra a szerző is utalást tesz- pontosabb képet kaphatott volna, ha minden szakszolgálati intézmény rendelkezésére bocsát adatokat. Az mindenképpen fontos (és bizonyos szívesebben körben is, nem csak Heves megyében érvényes) adat, hogy a mozgásterápiás képzettségű szakemberek túlnyomó többsége egy irányzat ismeretével rendelkezik. A szakemberek nagy arányban ítélik fontosnak a mozgásterápiák alkalmazását a pedagógiai szakszolgálatok tevékenységében. A könyv bemutatja a szakemberek elégedettségét a mozgásterápiás ellátással, a tájékoztatás adásának képességével, illetve a szolgáltatás biztosításának minőségi szempontjaira vonatkozó nézeteit is.

Összességében elmondhatjuk, hogy Nagyné Klujber Márta könyve hiánypótló és számos érdekes adattal szolgáló munka. Nagy előnye a megjelent könyvnek, hogy bizonyos kérdések megfogalmazását is facilitálhatja, amelyek a területen további kutatásokat vetíthetnek előre. A szerző alapos, széles körű ismeretanyagra támaszkodó elméleti áttekintése, módszertanilag megalapozott és sikeresen végrehajtott kutatása egyaránt hasznos információval szolgálhat a mozgásfejlesztésben tevékenykedő szakembereknek, a téma iránt érdeklődőknek egyaránt.